

2022_Anul AGÂRBICEANU (XXXVII): O conștiință tulburată?
 - admirabil document moral și psihologic despre tînărul prozator!
 - omul acolo trage, unde simte că-l văd cu ochi buni?

1906 - O conștiință tulburată?
cursurile i se par anoste, neinteresante, nu-i spun nimic!
admirabil document moral și psihologic
despre tînărul prozator!
 să am de a face cu oameni iar nu cu șire tipărite ...
 Mă cheamă pare-că viața cu valurile-i multe, să o cunosc, să o iubesc, să mă amestec în valurile ei!

Acolo e un aer așa de curat, cred că va fi senin mult în înălțimi, - de sărăcie nu-mi pasă!
la vârsta de 24 de ani, te frământă întrebări violente?
omul acolo trage, unde simte că-l văd cu ochi buni!

2022 pe urmele lui Ion Agârbiceanu 2022

Anul Agârbiceanu
 Anul tinerilor oțeliți!

șagunism - tribunism

În cap. „O conștiință tulburată” (Monografia „Ion Agârbiceanu”), istoricul literar Mircea Zăciu prezintă criza prin care a trecut marele scriitor, în tinerețe, la Budapesta: «După un semestru, deși luase toate „colocviile” cu note maxime, nu se mai poate decide să continue studiile. Nu se simte bine printre colegii mai tineri, abia ieșiți de pe băncile liceelor, iar **cursurile i se par anoste, neinteresante, nu-i spun nimic**. Abia dacă doi profesori, dintre cei la care se înscriesese îl atrag prin ideile expuse. Criza morală, despre care va pomeni în „mărturisirile” sale din 1924 și 1932, nu se resorbise nici ea. Destinul lui scriitoricesc părea trasat prin apariția volumului „De la țară”, primit destul de bine într-un răgaz foarte scurt. Hotărârea de a se dedica creației pare să fie și ea, fermă. Totodată ea se împletește cu o mișcare de întoarcere spre misiunea de preot, pentru care se pregătise anterior, cu o dublă finalitate, socială și națională. Scriitorul știa că avea de împlinit o misiune și întârzierea sa între zidurile unei universități străine, care nu-i mai putea da nimic, i se părea un act de trădare. În aceste împrejurări se adresează el celui ce-i facilitase întreținerea în continuare la studii, asprului canonic Ioan Micu Moldovan, căruia îi scrie din Budapesta la 12 ianuarie 1906 următoarea scrisoare, **admirabil document moral și psihologic despre tînărul prozator**: „Reverendissime Domnule prepozit, Vă rog să mă credeți că mă apuc cu atîta sfiială de scrisul acestei epistole, încît dacă nu ar trebui să o fac aceasta, nu aș fi cutezat să iau peana în

mîna. De cîte ori am fost în împrejurări grele ale vieții - ori poate numai mie mi s-au părut și mi se par grele - am recurs la sfatul Domniei Voastre, încît cu tot dreptul vă veți întreba: ce are omul acesta cu mine, de nu-mi dă pace! Știu afacerile multe ce aveți de isprăvit, știu că vă voi incomoda prin șirele mele, și totuși o să vă scriu, pentru că mi se pare că Domnia Voastră țineți cîtva la mine, și apoi știți prea bine, că **omul acolo trage, unde simte că-l văd cu ochi buni**. Eu, mult venerat și prea iubite Domnule preposit, în timpul din urmă am trecut prin nește lupte sufletești foarte mari, care să vi le înșir Dvoastră nu ar avia nici un rost. Se vede că viața mea vecinic retrasă - și de cînd sînt în Pesta am trăit tot așa - a contribuit mult la schimbarea ce s-a produs în mine. Cred că lucrul cel mai potrivit pentru mine ar fi, să capăt grabnic un teren de activitate, **o activitate unde să am de a face cu oameni iar nu cu șire tipărite**, căci acestea nu mă mai atrag ca o dată, nu mă distrag de loc. **Mă cheamă pare-că viața cu valorile-i multe, să o cunosc, să o iubesc, să mă amestec în valorile ei**. Ai un suflet mare, Reverendissime, și mă poți înțelege, pe mine care-s încă așa de neformat sufletește.

Eată dar la ce voiam a vă cere sfatul: am cetit concursul la parochia Abrudului, nu ar fi oare cu cale să suplic și eu după ea? **Acolo e un aer așa de curat, cred că va fi senin mult în înălțimi, - de sărăcie nu-mi pasă**. Să mă credeți Reverendissime, că la sărăcie nici cînd nu m-am gîndit. Dar sînt acolo amintirile la cari am visat atît de mult, amintirile mărețe și dureroase a luptelor nerăsplătite, pe cari atît de mult doresc să le pot povesti odată, după ce mi-a fi tremurat sufletul la vederea munților, și după ce voiu simți mai adînc fiind locuitorul lor. Dacă nu Domnia Voastră veți ști apreția gîndul și dorul acesta al meu, atunci cui să mă adresez? Vei zice Reverendissime, și cu tot dreptul: **tu ești un om nestatornic**. Azi vară vi și te rog să te rog de stipendii că-ți place filosofia, acum vi și te rog pentru Abrud. Vă rog să treceți peste considerația asta și **să aveți în vedere că-s încă tînăr, și să nu-l socotiți de un defect așa mare, mai ales față de un om în care fantezia lucră mereu**.

Vor zice toți că-s un om iac' așa, azi una mîne alte. Mă doare și pe mine, dar ce să fac. Vă rog, Reverendissime să binevoiți a-mi da un sfat. Să suplic și eu sau ba. Excelența Sa, **cred că nu ar lua în nume de rău dacă aș merge preot**, și azi toamnă așa mi-a zis. Ear dacă aș putea să ajung la Abrud, ar fi foarte bine. Acolo m-aș putea ocupa și cu literatura. Să nu credeți că stipendiul pînă acum l-am folosit fără să-mi fac datorința. Am învățat, am colloquat la Crăciun. **V-am scris ca unui părinte**,

Vă rog să iertați de atîta confidență. Dar tatii i-am spus că am fost de Crăciun acasă, și tata mi-o zis să fac cum voiu afla eu de bine. Dacă aș căpăta Abrudul m-aș căsători, și cred că s-ar începe și pentru mine odată altă viață. Vă rog Reverendissime să-mi dați un sfat, și să Vă luați osteneala a-mi scrie numai cîte-va șire. E mare pretensiunea mea, dar Vă rog din tot sufletul să nu vă supărați pe mine. **Cu cea mai devotată iubire. Ion Agârbiceanu VIII. Baross ut 36, III, em. 28 Bpesta 12 Ian 1906.**

Rîndurile acestea au rămas însă fără răspuns. Probabil că prepozitul capitular al Blajului, I. Micu-Moldovan, crezuse că tînărul stipendiat va depăși criza și se va răzgîndi, continuîndu-și studiile. Agârbiceanu însă se întoarce la Blaj pe neașteptate. Se prezentă de îndată mitropolitului **Victor Mihályi conte de Apșa** („clasică figură de arhieru-principe”) și-i supuse cu umilință decizia ce luase. Mitropolitul, care-l sfătuisese în toamnă să grăbească intrarea în cin, avu deci o mică satisfacție.

Îl numi „cancelist” la cancelaria mitropolitană și-l instalează într-o odăiță de la Curte. Mai liniștit acum, el se teme totuși de reacția canonicilor Bunea și Moldovan, oameni severi și supărăcioși. După o scurtă „înfruntare”, urmă însă și „mîngâierea”: cei doi aflaseră despre apariția volumului „**De la țară**” și-l aprobau că procedase „**după îndemnul inimii**”. Totuși, scriitorul nu va obține parohia de la Abrud, ci

rămîne printre copiștii cancelariei. La 17 februarie 1906 i se designa parohia Bucum Șasa din protopopiatul Roșiei-Montane, fiind îndemnat să grăbească „afacerile private” , căsătoria în primul rînd, pentru a i se putea fixa termenul de hirotonire. Dorința mai veche de a se fixa **în teritoriul plin de amintiri istorice al Țării Moților** îi fu astfel împlinită. Realitatea tragică descoperită în Apuseni îi va concentra însă mulți ani atenția asupra evocării prezentului, a cărei imagine – transfigurată în „**Fragmente**”, „**În întuneric**” și mai ales în „**Arhanghelii**” - estompează ecoul evenimentelor dramatice la care făcea aluzie în scrisoarea din 1906. (...) Viața în dinamica ei continuă, în prefacerile ei neconținute, îl atrăgea frenetic, „cu valurile-i multe, să o cunosc, să o iubesc, să mă amestec în valurile ei ...”. Acestei chemări adolescente prozatorul îi va rămâne totdeauna credincios. Criza de conștiință nu-și epuizase însă resursele: intenția de a urma studii laice, apoi brusca renunțare, întârzierea intrării în cler și graba, deodată, de a ocupa o parohie și a se dedica oamenilor, nu cărților, aluziile dese la „lupte sufletești foarte mari” și la o „schimbare” produsă, atestă o conștiință tulburată. Nu lipsește nici confesiunea directă a unui suflet bîntuit de „întrebări violente”: „**La vârsta de 24 de ani (deci în 1906, n.n.) te frămîntă întrebări violente. Care e originea răului și a suferinței pe pămînt? Cînd te-au mușcat astfel de întrebări, porți urma mușcăturii o viață întreagă**”.

Răspunsurile date de religie nu-l satisfăceau întotdeauna, și chiar atunci cînd ele îl vor cuceri deplin, „**urma mușcăturii**” va **stigmatiza în continuare multe pagini ale operei**. Unele din stările de neliniște și neastîmpăr din această perioadă se explică însă și prin dragostea sa pentru viitoarea lui soție, Maria-Aurelia. La 10 martie 1906 primește „binecuvîntarea arhiepiscopală”. Se căsătorește la 17 martie cu Maria Aurelia Radu, născută la 5 august 1884 la Blaj, fiica protopopului Sebastian Radu din Uioara și a Mariei Boer. La 1 aprilie fu „ordinat” ipodiacon și diacon. Hirotonirea are loc cîteva zile mai tîrziu (7 aprilie) și tot atunci e investit cu „toate drepturile și puterea” de „**administrator local al parohiei Bucium Șasa**”. Noile obligații trebuiau preluate neîntîrziat».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2022-anul-agarbiceanu-xxxvii-o-constiinta-tulburata-admirabil-document-moral-si-psihologic-despre-tinarul-prozator-omul-acolo-trage-unde-simte-ca-l-vad-cu-ochi-buni-166227.html>

În: *Tribuna*, 11 septembrie 2022